

*Il n'y a rien en philosophie
qui ne puisse se dire dans la langue de tout le monde.*

HENRI BERGSON

A les escoles d'arquitectura de Barcelona, on ensenyen alguns dels seus deixebles, les plantes d'habitatge plurifamiliar de Lluís Nadal continuen sent una eina incontestable d'aprenentatge. El reconeixement a la seva aportació en aquest àmbit és unànime. I aclaparador.

Perquè amb el temps les medalles cada cop pesen més, i fa anys que Nadal va començar a reivindicar l'èpica dels seus projectes «majors». Aquest moment coincideix probablement amb el tancament del despatx del carrer Rosselló que, després de cinquanta anys d'exercici, enfronta l'arquitecte a la inevitable mirada enrere. En el seu cas, però, aquest balanç retrospectiu no devia ser fàcil perquè, tot i haver tancat la pràctica professional, va continuar rebent invitacions per impartir conferències a les escoles i per fer de jurat de tesis doctorals i concursos; en la gran majoria dels casos, en temes vinculats a l'habitatge. *El món de Lluís Nadal*. I fins avui segueix acceptant aquest mestratge que se li ha atorgat, i que de mica en mica s'ha anat convertint en un llast.

És possible que el seu tarannà racional, rigorós i honest, forjat a les aules del Liceu Francès, el predestinés des dels inicis a convertir-se en un referent en el món de l'habitatge, ón els condicionants, sovint extrems –especialment en l'habitatge social–, fan de la resolució del problema una qüestió altament objectivable. Els traçats precisos, la multiplicitat de recorreguts, la versatilitat de les estances als habitatges de Lluís Nadal il·lustren de forma manifesta aquests processos projectuals. També la perseverança i la integritat, heretades dels pares, el devien predisposar a la recerca sense concessions de la solució òptima –al seu estudi hi ha desenes de llibres d'altres arquitec-

tes amb plantes acotades i superficiades per ell mateix, amb anotacions o fins i tot propostes alternatives. I finalment una intuïció sofisticada, potser adquirida durant la seva estada a Suïssa on, tot just acabada la carrera, es va instal·lar uns mesos de la mà d'Alberto Sartoris; un refinament fresc que proporciona als seus habitatges la qualitat de confort espacial.

Però més enllà de la consecució de solucions brillants en l'encaix programàtic, tots aquests atributs, o principis, o sensibilitats, acaben quallant en allò que Peter Zumthor anomena *la màgia del real*: la capacitat de generar una atmosfera, de crear edificis que adquireixin un caràcter que hem d'interpretar; de conèixer els materials i les seves condicions de temperatura, de soroll, de compatibilitat amb altres matèries; de mostrar la coherència en la construcció del *cos* de l'edifici i de l'arquitectura com a entorn. Aquesta condició es repeteix en l'obra de Lluís Nadal, des dels projectes inicials de més baix pressupost, com les dues primeres cases a la Fosca, fins als grans encàrrecs com Tarragona, Poblet o l'ETSAV on d'alguna manera es manifesta el triomf de la inspiració sobre l'ofici.

Com les cares d'una mateixa moneda, aquestes dues facetes dirigeixen amb mà ferma l'obra de Lluís Nadal recollida en aquesta monografia. No és possible dibuixar una línia que separi els traçats racionals d'aquells més intuïtius dintre de la seva producció, ni tampoc endevinar en quin moment de cadascun dels processos Nadal es desplaça de l'esfera objectiva a la subjectivitat. Podem, en canvi, llegir en el conjunt de l'obra un pols constant entre ambdues aproximacions, que acaba precipitant en algun tipus d'empirisme lúdic. I també podem deduir que l'arquitecte es mou més còmodament treballant amb materials senzills, coneguts, més aviat pobres, aquells que ha testat i que li permeten abandonar-se més lliurement a la formalització sensual d'un pensament cartesià. És en aquest àmbit on Nadal desplega el seu màxim mestratge, a qué al·ludeix Henri Bergson, i que l'apropa al seu predilecte Aalto.

Aquest llibre és per a la Mercedes, la *tia guapa**.

No la vaig arribar a conèixer, però durant aquests anys que he estat treballant amb Lluís Nadal me n'he fet un perfil, construït amb les tímides al·lusions que li he anat arrencant. No en parla gaire sovint perquè no pot. Però tampoc no cal. És suficient per intuir que la Mercedes té molt a veure amb aquesta èpica, cartesiana o no, gironina o francesa o tot plegat, que l'ha portat a desenvolupar una obra i, sobretot, un exercici de l'ofici que constitueix el seu autèntic llegat.

Una tarda de les tantes que Lluís Nadal i jo hem passat treballant junts en aquest llibre, em va dir que li agradaria dedicar-lo a la seva dona.

Jo sempre ho havia tingut clar, que era per a ella.

1965 a la Fosca amb la família.

Lluís Nadal amb Cecília Obiol i Enric Steegmann.

* «L'altre bessó, en Lluís, l'arquitecte, es va casar amb la tia Mercè, que va morir molt jove; no va ser fins a l'enterrament als Caputxins de Sarrià que vaig descobrir que tenia una forta vinculació amb els moviments socials del barri i una activitat intel·lectual potent: per a nosaltres i per als cosins era la "tia guapa"». (Rafel Nadal, *Quan érem feliços*)